

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pana mgr Kamila Janika pod tytułem „*Wielokryterialna ocena czynników strategicznych rozwoju lokalnego gmin na prawach wiejskich powiatu częstochowskiego, kłobuckiego, lublinieckiego i myszkowskiego*” przygotowanej pod kierunkiem naukowym promotora Pana dr hab. inż. Roberta Kucęby, prof. PCz. i promotora pomocniczego Pana dr inż. Rafała Niedbała.

Podstawa opracowania recenzji

Niniejsza recenzja została opracowana na podstawie decyzji Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Zarządzaniu i Jakości Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej z dnia 25 kwietnia 2023 roku - pismo R-WZ- BODN- 510-3/2023 z dnia 25.04.2023 roku.

Recenzja zawiera następujące zagadnienia:

1. Podstawowe dane o kandydacie.
2. Ocena tytułu rozprawy doktorskiej stanowiącej podstawę ubiegania się w aktualnym postępowaniu o nadanie stopnia doktora.
3. Ocena układu pracy rozprawy doktorskiej, informacje o jej poszczególnych częściach.
4. Ocena zastosowanego piśmiennictwa w ramach rozprawy doktorskiej.
5. Wskazanie oraz ocena celu pracy.
6. Wskazanie oraz ocena zastosowanych metod badawczych.
7. Ocena części rozprawy doktorskiej dotyczącej omówienia wyników badań.
8. Informacje dotyczące praktycznego zastosowania uzyskanych wyników.
9. Informacje o ewentualnych nieprawidłowościach, które pojawiły się w ocenianej rozprawie doktorskiej.
10. Ocena, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.
11. Ocena, czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.
12. Konkluzja.

1. Podstawowe dane o kandydacie

Pan mgr Kamil Janik uzyskał tytuł magistra w 2015 roku na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, na kierunku zarządzanie, w specjalności rachunkowość w zarządzaniu.

Doktorant złożył oświadczenie, że nie ubiegał się na innej uczelni o nadanie stopnia doktora.

Dorobek naukowy Pana mgr Kamila Janika obejmuje ponad 30 publikacji naukowych w języku polskim i angielskim, których tematem wiodącym są w większości są zagadnienia związane z zarządzaniem w jednostkach samorządu terytorialnego. Doktorant brał udział w krajowych konferencjach naukowych, był uczestnikiem warsztatów naukowych i członkiem dwóch kół naukowych. Pan mgr Kamil Janik ukończył: kurs podstawowy z obsługi programu „Symfonia Finanse i Księgowość, Studium Pedagogiczne w Międzywydziałowym Studium Kształcenia i Doskonalenia Nauczycieli przy Politechnice Częstochowskiej. Posiada certyfikat potwierdzający znajomość języka obcego na poziomie B2.

2. Ocena tytułu rozprawy doktorskiej stanowiącej podstawę ubiegania się w aktualnym postępowaniu o nadanie stopnia doktora

Tematyka rozprawy doktorskiej zatytułowanej „*Wielokryterialna ocena czynników strategicznych rozwoju lokalnego gmin na prawach wiejskich powiatu częstochowskiego, kłobuckiego, lublinieckiego i myszkowskiego*” jest istotna zarówno z naukowego jak i praktycznego punktu widzenia. Doktorant w sposób jasny i zrozumiały sformułował tytuł pracy, w którym ujęty został główny problem badawczy. Przedmiotem badań jest ocena czynników rozwoju lokalnego gmin wiejskich. Rola, jaką samorząd tychże gmin może odegrać w kreowaniu rozwoju lokalnego jest bardzo istotna. Dzięki posiadanym kompetencjom, motywacjom i profesjonalnemu zarządzaniu istnieje możliwość skutecznego kojarzenia zadań rozwoju lokalnego z potrzebami miejscowej ludności oraz zasobami gminy. Ponadto władze gminne mogą ukierunkować działania podmiotów gospodarczych tak, aby przyczyniały się do rozwiązywania najważniejszych problemów ekonomicznych i społecznych gminy.

Podjęty problem badawczy jest aktualny, wieloaspektowy i nie do końca rozpoznany w badaniach dotyczących rozwoju lokalnego określonych gmin wiejskich. Temat pracy wskazuje na zakres przeprowadzonych badań (cztery gminy wiejskie) i właściwie wprowadza w podejmowany problem badawczy.

3. Ocena układu pracy rozprawy doktorskiej, informacje o jej poszczególnych częściach

Praca Pana mgr Kamila Janika składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, podsumowania, bibliografii, spisu tabel, spisu rysunków, trzech załączników oraz streszczenia w języku angielskim. Tekst podstawowy pracy to 241 stron; Przedstawiony układ pracy odpowiada standardom prac naukowych, w tym rozpraw doktorskich i stanowi spójną, logiczną całość. Układ i kolejność omawianych problemów, ujętych w pięciu rozdziałach nie

nasuwają zastrzeżeń. Przedstawiony układ pracy, wskazujący etapy postępowania z sukcesem prowadzi do realizacji postawionych problemów badawczych.

W rozdziale I *-Zarządzanie publiczne w jednostkach samorządu terytorialnego* przedstawiono zagadnienia z zakresu administracji publicznej w ujęciu tradycyjnym i z uwzględnieniem nowego podejścia do zarządzania publicznego i wskazaniai odnośnie głównych obszarów transformacji w myśl koncepcji New Public Management. Na szczególną uwagę zasługuje ocena modeli Nowego Zarządzania Publicznego, którą dobrze wspomaga przeprowadzona ocena korzyści i wad omawianej koncepcji. Podjęcie i szerokie rozwinięcie problematyki *governance*, współzrządzenia stanowi właściwe dopełnienie rozważań teoretycznych z zakresu zarządzania publicznego w jednostkach samorządu terytorialnego wraz z systemem wskaźników dla oceny realizacji dobrego rządzenia. Autor pracy przeprowadził w tej części pracy interesującą dyskusję odnośnie podmiotowego i przedmiotowego ujęcia zarządzania publicznego. Całość rozważań tego rozdziału jest spójna, stanowi właściwą teoretyczną podstawę do dalszych badań.

W rozdziale II *-Zarządzanie strategiczne jako podstawowy element zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego* Autor skoncentrował swoje badania na takich zagadnieniach jak: taksonomia zarządzania strategicznego, procesy i metody zarządzania strategicznego, istota zarządzania strategicznego w funkcjonowaniu organizacji, w tym jednostek samorządu terytorialnego. W tej części pracy rozwinięta została przez Doktoranta problematyka planowania strategicznego i kierunków optymalizacji działań jednostek samorządu terytorialnego. Rozwinięcie wymienionych problemów oparte i potwierdzone zostało szerokimi badaniami literaturowymi i odpowiednimi, aktualnymi aktami prawnymi, poprawnie zapisanych w odpowiednich przypisach.

W rozdziale III zatytułowanym „*Rozwój lokalny jako kluczowy czynnik działań jednostek samorządu terytorialnego*” Autor analizuje bardzo istotne w kontekście prowadzonych badań zagadnienia. Omawia determinanty rozwoju lokalnego, wewnętrzne i zewnętrzne mechanizmy jego wsparcia w skali makro oraz w skali micro w nawiązaniu do odpowiednich programów rozwoju obszarów wiejskich. Ważnym aspektem rozważań tego rozdziału jest charakterystyka modeli strategii rozwoju jednostek samorządów terytorialnych wraz z szerokim przeglądem instrumentów wspierających zarządzanie strategiczne gminą. Prezentacja tych instrumentów stanowi niezbędne wprowadzenie do właściwych rozważań ujętych w kolejnych rozdziałach.

Czwarty rozdział pracy, zatytułowany „*Publiczne zarządzanie strategiczne w świetle rozwoju lokalnego*” zawiera charakterystykę badanych jednostek samorządu terytorialnego zgodnie z ich przynależnością do odpowiednich powiatów. W tej części pracy przedstawiono charakterystykę próby badawczej - 29 wiejskich jednostek samorządu terytorialnego, działających w sąsiadujących ze sobą czterech powiatach. Badane gminy wiejskie zostały scharakteryzowane wieloaspektowo w zakresie: liczby mieszkańców, liczby sołectw, dochodów na 1 mieszkańca, dochodów własnych, ludności na 1 km², wydatków, dotacji i subwencji ogółem oraz powierzchni gruntów komunalnych. Dla potrzeb realizacji celów pracy zastosowano dwie metody badawcze: metodę PAPI oraz CAWI. Zastosowane w pracy metody i narzędzia badawcze zostały przejrzysto przedstawione w ujęciu tabelarycznym, tabela 4.7, s. 169 ze wskazaniem ich zastosowania dla realizacji postawionych celów i hipotez. Kolejnym aspektem tego rozdziału jest nie tylko *prezentacja*, jak zapisał Autor pracy w tytule rysunku 4.5, s. 171 ale właściwie przeprowadzona ocena stylów zarządzania w

gminach wiejskich wraz z oceną opracowywania strategii w badanych gminach i ich kontroli; są to już wyniki badań własnych Doktoranta. Interesującym, kolejnym aspektem rozważań zawartych w tym rozdziale jest ocena strategii stosowanych w badanych gminach wiejskich i ich modeli. Ocenę wpływu narzędzi kształtujących czynniki strategiczne w badanych gminach wiejskich Autor przeprowadził właściwie. Niewątpliwym osiągnięciem Autora jest uzyskanie szeregu cennych informacji dotyczących diagnozy czynników kształtujących rozwój gmin, z podziałem na czynniki: ekonomiczno-finansowe, społeczne, techniczno-technologiczne oraz ekologiczne (środowiskowe). Opracowane wyniki badań stanowią o dużej wartości poznawczej pracy.

Ostatni, piąty rozdział pracy, zatytułowany, „*Kluczowe obszary zarządzania strategicznego rozwoju lokalnego gmin wiejskich*” jest bardzo cenną częścią pracy. Po priorytetyzacji determinant zarządzania strategicznego jednostek samorządu terytorialnego, ocenie kluczowych czynników sukcesu zarządzania strategicznego oraz ocenie źródeł wsparcia finansowego wewnętrznego i zewnętrznego Autor przedstawił kluczowe obszary i zadania w rozwoju gmin wiejskich i etapowość poszczególnych procesów kształtujących rozwój w poszczególnych ich aspektach. Zaprezentowane kluczowe czynniki strategiczne rozwoju lokalnego gmin wiejskich (rysunek 5.1, s. 235), stanowią ogólną sugestię w jakim kierunku należy usprawniać zarządzanie publiczne by eliminować bariery i dynamizować rozwój lokalny.

Pracę wieńczy *Podsumowanie*, w którym przedstawiono zrealizowane z sukcesem cele i potwierdzenie przypuszczeń ujętych w hipotezach badawczych.

W szerokiej bibliografii, zamieszczonej po podsumowaniu, znajdują się dzieła zwarte i artykułowe w języku polskim i angielskim (366 pozycji), z przewagą opracowań polskich a także akty prawne i źródła internetowe. Praca zawiera 3 załączniki oraz streszczenie w języku angielskim.

4. Ocena zastosowanego piśmiennictwa w ramach rozprawy doktorskiej

Recenzowana praca napisana została w sposób poprawny językowo, w dobrym stylu. Język pracy jest zrozumiały a użyta terminologia ekonomiczna właściwa. Doktorant wykazał się dużą erudycją i sprawnie dokonał kwerendy literatury. Pojęcia istotne dla rozwiązania postawionego problemu badawczego, słowa kluczowe tj. zarządzanie strategiczne, zarządzanie jednostkami samorządu terytorialnego oraz rozwój lokalny zostały właściwie wyjaśnione i poparte właściwymi źródłami literaturowymi. Prezentując studia literaturowe oraz wyniki badań empirycznych Autor poprawnie udokumentował wykorzystywane źródła literaturowe zarówno w przypisach jak i w spisie bibliografii. Zawarte w pracy tabele (41 tabel) i rysunki (76 rysunków) wykonane i opisane zostały poprawnie. Rozplanowanie tekstu, zasady budowy tabel i rysunków nie budzą zastrzeżeń.

Całość została opracowana zgodnie z wymogami formalnymi stawianymi pracom doktorskim.

5. Wskazanie oraz ocena celu pracy

Na podstawie kwerendy literatury, badań wtórnych i własnych Autor pracy wskazał lukę badawczą odnośnie strategicznego rozwoju lokalnego wiejskich jednostek samorządu terytorialnego. Istotnym elementem problematyki badawczej i podstawą planu badań jest cel główny pracy, którym jest „określenie i sprecyzowanie uwarunkowań rozwoju lokalnego w

kontekście zarządzania strategicznego badanych jednostek samorządu terytorialnego na prawach wiejskich”. Właściwym rozwinięciem celu głównego niniejszej rozprawy są cztery następujące cele szczegółowe, które odnoszą się do:

- o „zdefiniowania terminu zarządzania strategicznego w aspekcie zarządzania publicznego jednostki samorządu terytorialnego” ;cel ten ma charakter opisowo- teoretyczny, pozwala poznać proces zarządzania strategicznego jednostek samorządu terytorialnego,
- o „rozpoznania instrumentów strategicznych implementowanych” przez gminy na prawach wiejskich,
- o „oceny realizowanej strategii” w powiązaniu z jej wpływem na rozwój badanych gmin,
- o „oceny funkcjonowania” badanych jednostek, zarówno w obszarze zarządzania strategicznego jak i rozwoju lokalnego gmin wiejskich powiatu częstochowskiego, kłobuckiego, lublinieckiego i myszkowskiego, które składają się na badany obszar rzeczywistości,

Cele szczegółowe mają charakter empiryczno-badawczy, dzięki realizacji których została przeprowadzona identyfikacja czynników zgodnie z głównym problemem badawczym pracy. Strukturę celów uważam za właściwą.

Autor pracy przyjął w pracy hipotezę główną i trzy hipotezy pomocnicze. Hipoteza główna to przypuszczenie, że „*dopasowanie czynników strategicznych do potrzeb gminy warunkuje*” ich rozwój lokalny; jest to założenie właściwe z punktu widzenia metodyki i założeń badawczych. Hipotezy pomocnicze mają charakter węższy i opisują relacje pomiędzy: wdrażaniem mechanizmów zarządzania strategicznego badanych gmin a ich sytuacją finansową - H- 1, aspektem społecznym i realizowanymi zadaniami gmin wiejskich - H2, rozwojem lokalnym i stopniem zdolności finansowej gmin -H3.

6. Wskazanie oraz ocena zastosowanych metod badawczych

Dla potrzeb oceny zależności pomiędzy elementami zarządzania strategicznego oraz rozwoju lokalnego Autor pracy zastosował szereg metod badawczych, tj. analizę dokumentów (sprawozdania z wykonania budżetu, strategie rozwoju lokalnego, wieloletnie prognozy finansowe), metody statystyczne i opisowe, studia przypadków, graficzną prezentację wyników oraz badania jakościowe. Syntetyczne ujęcie metod i narzędzi badawczych zostało w sposób uporządkowany przedstawione w tabeli 4.7, s. 169. Podkreślenia wymaga właściwe przygotowanie badań ankietowych, poprzedzonych działaniami w zakresie dotarcia do pożądaných respondentów z wykorzystaniem metody PAPI i CAWI. Ankieta składała się z trzech części i dotyczyła: kwestii związanych z preferowanymi stylami zarządzania i aspektami dotyczącymi celów strategicznych (pierwsza część) oraz wpływu poszczególnych czynników na kształtowanie się strategicznego rozwoju lokalnego w badanych gminach (druga część); część trzecia ankiety dotyczyła głównie mechanizmów wsparcia rozwoju lokalnego. Dla kwantyfikacji właściwych wyników badań ankietowych wykorzystano punktową skalę ocen Likerta 1-5. Właściwym z metodycznego punktu widzenia było uzupełnienie badań ankietowych o oceny wyrażone przez 6 osobowy panel ekspertów. Wykorzystane metody badań dobrze służą realizacji celów pracy i weryfikacji postawionych hipotez.

7. Ocena części rozprawy doktorskiej dotyczącej omówienia wyników badań

Przyjęty układ badań literaturowych przedstawiony w trzech pierwszych rozdziałach odnośnie zarządzania publicznego, zarządzania strategicznego i rozwoju lokalnego jednostek samorządu terytorialnego wprowadza stopniowo w problematykę, wskazując zamysł Autora i jego oryginalne spojrzenie na czynniki determinujące strategiczny rozwój lokalny. Ta część badań dowodzi dobrej wiedzy Doktoranta, znajomości literatury dotyczącej wszystkich nurtów analiz skoncentrowanych na działalności operacyjnej i strategicznej jednostek samorządu terytorialnego. Badania empiryczne zawarte zostały w dwóch kolejnych rozdziałach, tj rozdziale czwartym i piątym. Przyznaję z uznaniem trafną identyfikację czynników kształtujących rozwój lokalny badanych jednostek samorządu terytorialnego z wykorzystaniem ankiety i grona ekspertów. Autor przedstawił diagnozę i ocenę działań gmin wiejskich z zakresu zarządzania, opracowywania strategii i kontroli założonych celów strategicznych oraz wpływu czynników ekonomiczno-finansowych, techniczno- technologicznych, ekonomicznych i społecznych na kształtowanie się rozwoju lokalnego. Omówienie wyników badań jest poprawne. Pozytywną ocenę z tego zakresu wzmacnia strona graficzna w drodze wykorzystania zestawień tabelarycznych wykresów, rysunków, w tym radarowych; w spisie- przyporządkowanych odpowiednio do poszczególnych rozdziałów. Omówione z tego zakresu wyniki badań oceniam jako wartościowe poznawczo, oparte na właściwym podejściu metodycznym.

8. Informacje dotyczące praktycznego zastosowania uzyskanych wyników

Dużą wartość poznawczą w mojej opinii mają uzyskane wyniki badań empirycznych charakteryzujące środowisko badawcze - 29 gmin wskazanych do badań, należących do czterech powiatów (rozdział 4 pracy). Badania z tego zakresu to porównania w przestrzeni, zwane też porównaniami międzyzakładowymi; są one przeciwieństwem izolowanych sposobów obserwacji, przy których daną organizację traktuje się w oderwaniu od pozostałych. Doktorant przeprowadził zarówno porównania opisowe jak też porównania przyczynowe - stwierdzając różnice między porównywanymi gminami odnośnie czynników kształtujących ich strategię. Wiedza z tego zakresu, przekazana do badanych jednostek samorządu terytorialnego, którym nikt dotąd jeszcze nie przedstawił w taki sposób wyników z funkcjonowania gmin w regionie, co istotnie rozszerza podstawy budowy strategii działania gmin, wspomaga proces podejmowania decyzji; może stanowić podstawę do kształtowania współpracy między gminami, sąsiedzkimi powiatami. Co więcej, zdiagnozowane kluczowe czynniki strategiczne rozwoju lokalnego badanych gmin, wzbogacają i mogą być przydatne w procesach ewaluacji działalności badanych gmin na prawach wiejskich i ich rozwoju w perspektywie strategicznej, szczególnie w zakresie pozyskiwania źródeł finansowania, które stanowią kluczową determinantę ich rozwoju.

9. Informacje o ewentualnych nieprawidłowościach, które pojawiły się w ocenianej rozprawie doktorskiej

Niezależnie od pozytywnej oceny formalnej recenzowanej pracy, pragnę wskazać na niewielkie, najistotniejsze uchybienia w pracy:

- > niezgodność tytułu piątego rozdziału s.12 (wstęp) z tytułem w spisie treści s.3 i tytułem rozdziału s.203,
- > w przypisie do tabeli 2.5, strona 88 oraz w spisie bibliograficznym poz.119 nieprawidłowy zapis imienia jednego z autorów (C. Sikorski zamiast Cz. Sikorski),
- > w mojej opinii można byłoby rozwinąć opis hipotez badawczych s.8-9,
- > s. 25, przypis 50, pozycja B. Kożuch nie uwzględniona w bibliografii,

- > załącznik III, s. 286 - brak tytułu,
- > s. 236, accl Autor wskazuje cztery kluczowe czynniki strategiczne, w mojej opinii można byłoby je wymienić a następnie przystąpić do ich omówienia, tak jak to zostało przedstawione na kolejnych stronach pracy,
- > s.238, wiersz 16, nie *w cały*, lecz *w całym*... .brak literki *m*,
- > s. 239, w zdaniu (wiersz 4-6) brak podmiotu, *zostały ujednolicone* -kto? co?
- > s. 166, acc 4 zdanie „odpowiedzi udzielili przedstawiciele 25 gmin” nie jest jasne, kto był przedstawicielem?
- > s. 210, tytuł tabeli 5.4 (styl!),
- > podsumowanie - s. 242-245 zyskałoby na przejrzystości poprzez punktowy zapis wniosków.

W/ wymienione niedociągnięcia nie wpływają w żaden sposób na wartość merytoryczną recenzowanej pracy.

10. Ocena, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego

Biorąc pod uwagę całokształt dociekań teoretycznych i empirycznych recenzowanej pracy stwierdzam, że Doktorant poprawnie sformułował problem badawczy, który z sukcesem zrealizował przy zastosowaniu odpowiednich metod naukowych.

Praca stanowi oryginalne rozwiązanie postawionego przez Autora problemu naukowego, na co wskazuje dobrze postawiony i poprawnie zrealizowany istotny i aktualny problem badawczy jest jakim ocena uwarunkowań rozwoju lokalnego w kontekście zarządzania strategicznego jednostek samorządu terytorialnego na prawach wiejskich. Przedmiot badań jest interesujący, a podejmowanie w tym obszarze badań empirycznych ma duży potencjał badawczy. Szczególnie cenna i oryginalna jest ocena narzędzi wspomagających budowę strategii jednostek samorządu terytorialnego. Obraz kluczowych czynników strategicznego rozwoju lokalnego dla gmin wiejskich został przedstawiony w czterech aspektach: ekonomiczno-finansowym, społecznym, techniczno-ekonomicznym oraz ekologicznym (środowiskowym). Jest to ocena prawidłowa i użyteczna, co zostało zweryfikowane w niniejszej pracy. Praca ma walory aplikacyjne.

11. Ocena, czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

Autor wykazał się szeroką znajomością literatury w zakresie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego, zarządzania strategicznego i rozwoju lokalnego, analizą zbiorów źródłowych i umiejętnością ich wykorzystania na etapie doboru metod badawczych i ich właściwego przygotowania.

Zastosowanie w pracy triangulacji metodologicznej umożliwiło podniesienie jakości samodzielnie przeprowadzonych badań naukowych; tabele i rysunki w większości zostały poprawnie zbudowane i opisane. Szczególnie należy docenić zakres przeprowadzonych badań.

12. Konkluzja

Reasumując, stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr. Kamila Janika pt.: „*Wielokryterialna ocena czynników strategicznych rozwoju lokalnego gmin na prawach wiejskich powiatu częstochowskiego, kłobuckiego, lublinieckiego i myszkowskiego*” stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego a poprzez to spełnia stawiane rozprawom doktorskim warunki (określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce Dz.U. 2022 r., poz. 574 z późn. zm.), zawiera bowiem oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego oraz dowodzi odpowiedniej wiedzy i umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Doktoranta.

Wniosuję do Rady Dyscypliny „Nauki o zarządzaniu i jakości” Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej o przyjęcie rozprawy doktorskiej mgr. Kamila Janika na temat , „*Wielokryterialna ocena czynników strategicznych rozwoju lokalnego gmin na prawach wiejskich powiatu częstochowskiego, kłobuckiego, lublinieckiego i myszkowskiego*” i dopuszczenie jej do publicznej obrony w dyscyplinie naukowej nauki o zarządzaniu i jakości.